

**ANADOLU'DAKİ GALATLAR VE
GALATYA TARİHİ**

YAYIN NO: 789

ANADOLU'DAKİ GALATLAR VE GALATYA TARİHİ
Mehmet Ali Kaya

1. Basım: Kasım 2016

ISBN: 978 - 605 - 9241 - 89 - 2

Genel Yayın Yönetmeni: *Ahmet Nuri Yüksel*

Kapak: *Kenan Özcan*

Sayfa Düzeni: *Nurel Naycı*

Baskı: *Alemdar Ofset*

Davutpaşa Cad. Besler İş Merkezi No: 29-30 Topkapı / İstanbul

Tel: (0212) 544 23 09

Kapak Baskı: *Azra Matbaacılık*

Cilt: *Çevik Matbaacılık*

BİLGE KÜLTÜR SANAT

Nuruosmaniye Cad. Kardeşler Han No: 1 Kat: 1 34110 Cağaloğlu / İstanbul

Tel: (0212) 520 72 53 (Pbx) Faks: (0212) 511 47 74

bilge@bilgeyayincilik.com www.bilgeyayincilik.com

ANADOLU'DAKİ GALATLAR VE GALATYA TARİHİ

MEHMET ALİ KAYA

Prof. Dr. Mehmet Ali Kaya

26.10.1961 Denizli-Çardak doğumlu. İlköğrenimini Denizli ili Çardak ilçesi Gemiş köyünde, orta ve lise eğitimini Çardak Lisesi'nde tamamladı. 1985 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü'nden mezun oldu. 1986-1993 yılları arasında Türk Tarih Kurumu Eskiçağ Bilim ve Uygulama kolunda uzman yardımcısı ve uzman olarak kamu görevi yaptı. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı'nda 1992'de yüksek lisansını, 1997'de doktorasını tamamladı. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nde 1993-1997 yılları arası araştırma görevlisi, 1998-2001 yılları arasında yardımcı doçent olarak görev yaptı. 2001 yılında doçent, 2007 yılında profesör oldu ve halen aynı üniversitede öğretim üyeliği görevini sürdürmektedir. 2002-2003 yılları arasında Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü müdür yardımcılığı ve Tarih Bölümü Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı başkanlığı (2005-2011) yaptı. E.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu üyeliği (2003-2004), E.Ü. Edebiyat Fakültesi Yönetim Kurulu ve Fakülte Kurulu üyelikleri (2003-2004 ve 2007) yaptı. Lisans düzeyinde Ege ve Eski Yunan Tarihi, Roma Tarihi, Uygarlık Tarihi, Eskiçağ Tarihi ve Uygarlıkları, Eski Anadolu Tarihi gibi dersler vermeye devam etmekte olan Prof. Dr. Mehmet Ali Kaya'nın bugüne kadar yayımlanmış yedi kitabı; kırkın üzerinde makalesi daha vardır. Bunlar:

1. *E.Ü. Edebiyat Fakültesi Tarihi* (Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir 2001).
2. *Anadolu'da Galatlar ve Galatya Tarihi* (1. baskı E.Ü. Ed. Fak. Yayınları, İzmir 2000; 2, 3, 4. baskılar İlya Yayınları, İzmir 2005-2010; 5. baskı Çizgi Kitabevi, Konya 2011; 6. baskı Bilge Kültür Sanat Yayınları 2016).
3. *Roma'nın Afrikalı İmparatoru Septimius Severus* (Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2007).
4. *Türkiye Tarihi ve Uygarlığı: I. Türkiye'nin Eskiçağ Tarihi ve Uygarlığı. Tarih Öncesi Çağlardan Perslere Kadar* (İlya Yayınları, İzmir 2012).
5. *Türkiye Tarihi ve Uygarlığı: II. Türkiye'nin Eskiçağ Tarihi ve Uygarlığı. Pers Hâkimiyeti ve Hellenistik Dönem* (İlya Yayınları, İzmir 2012).
6. *İlkçağ Tarihi ve Uygarlığı* (Pegem Akademi Yayınları, Ankara 2015).
7. *Güncelden Tarihi Türkiye'nin Siyaset Gündemleri* (Hel Yayıncılık, Ankara 2016).
8. *Ege ve Eski Yunan Tarihi - 1* (Bilge Kültür Sanat Yayınları 2016).

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	9
GİRİŞ.....	13
1. Galatların İlk Yurtları.....	14
2. Galat Göçleri.....	16
3. Balkan Yarımadası'nın Galatlar Tarafından İstilas.....	20
4. Balkanlar'ı İstila Eden Galatların Nüfusu.....	28
5. Göçlerin Nedenleri.....	29

I. BÖLÜM

GALATLARIN ANADOLU'YU İSTİLASI VE ANADOLU'DAKİ YURTLARI GALATYA

1. Galatların Balkanlar'ı İstilas Sırasında Anadolu.....	31
2. Anadolu'ya Geçiş.....	35
3. Üç Galat Boyu: Tolistobogiler, Trokmeler ve Tegtosaglar.....	40
4. Galat Saldırısına Uğrayan Kentler.....	45
5. Anadolu'daki Yurtları Galatya.....	54
6. Galatlar ve Anadolu'nun Hellenistik Krallıkları (İ.Ö. 3. Yüzyıl).....	64
6.1. Galatlar, Bithynia, Pontos ve Kappadokia Krallıkları.....	64
6.2. Galatlar ve Pergamon Krallığı.....	67
6.3. Galatlar ve Suriye Krallığı.....	70
6.3.a. Filler Savaşına Kadar Galatlar ve Suriye Krallığı.....	70
6.3.b. Filler Savaşı.....	71
6.3.c. Filler Savaşından Sonra Galatlar ve Suriye Krallığı.....	73
7. Aigosaglar.....	76

II. BÖLÜM

GALATLAR, ROMALILAR VE PERGAMON KRALLIĞI

1. Magnesia Savaşı ve Manlius'un Galat Seferi: Olympos ve Magaba Dağı Savaşları.....	81
1.1. Magnesia Savaşı.....	81

1.2. Manlius'un Galat Seferi	84
1.2.a. Olympos Dağı Savaşı	89
1.2.b. Magaba Dağı Savaşı	94
1.2.c. Khiomara: Tek Eşliliğe Sadık Bir Galat Kadını	96
2. Galatların Pergamon Krallığı'na Bağlı Kılınması	98
3. Galatlar ve Tapınak Devleti Pessinus	108

III. BÖLÜM

ROMA'YA BAĞIMLI KRALLAR DÖNEMİ

1. Üç Çeyrek Asırlık Sessizlik	113
2. Mithridates Savaşları Sırasında Galatlar ve Galatya	118
3. Romalı Proconsul Pompeius ve Galatlar	124
4. Kral Deiotaros ve Galatya Krallığı'nın Kuruluşu	129
5. Galatya Krallığı	139
6. Galatya'nın Son Kralı Amyntas	143

IV. BÖLÜM

GALATYA EYALETİ

1. Galatya Eyaleti'nin Kuruluşu	149
2. Augustus Döneminde Galatya Eyaleti	155
3. Sınırsal Büyüme	165
3.1. Paphlagonia	165
3.2. Pontus Galaticus	166
3.3. Komana Pontika	166
3.4. Roma'nın Parth Krallığı ile İlişkileri ve Galatya Eyaleti	167
3.5. Galatya Eyaleti Valisi Domitius Corbulo, Parth Savaşları ve Kappadokia'nın Geçici Olarak Galatya Eyaleti'ne Bağlanması	173
3.6. Pontus Polemoniacus	179
4. Galatya-Kappadokia Eyaleti'nin Kuruluşu	181
5. Galatya Eyaleti'nin Güney Sınırı	186
6. Galatya-Kappadokia Eyaleti Dönemi	188
7. Kappadokia'dan Ayrılan Galatya Eyaleti'nin Sınırları	192
8. İ.S. 2. Yüzyılda Galatya Eyaleti	195
9. İ.S. 3. Yüzyıl: İstilalar, Anarşi ve İsyanlar Dönemi	205
9.1. Sasani İstilasları	205
9.2. Goth İstilasları	209
9.3. Palmyra Krallığı'nın İstilasları	211
9.4. Anarşi ve İsyanlar	211
10. Galatia Prima ve Galatia Secunda	215

V. BÖLÜM
YERLEŞİM BİRİMLERİ VE YOLLAR

1. Kaleler.....	217
2. Kentler.....	225
3. Koloniler.....	240
4. Köyler ve Malikaneler.....	249
5. Yollar.....	254

VI. BÖLÜM
GALATYA EYALETİ'NİN İDARİ YAPISI VE GÜVENLİK

1. Valiler.....	261
2. Vali Yardımcıları.....	270
3. Eyalet Procuratorları.....	271
4. Eyalet Koinonu (=Meclisi).....	273
5. Yerel Yönetim.....	279
6. Güvenlik.....	287

VII. BÖLÜM
SOSYAL VE EKONOMİK YAPI

1. Galatların Sosyopolitik Yapısı.....	293
2. Gelenekler: Ziyafet ve Savaşseverlik.....	300
3. Galatların Savaş Donanımları.....	308
4. Galatların Fiziki Görünümleri.....	308
5. Giyim-Kuşam ve Yaşanılan Mekân.....	309
6. Galat Kadınları ve Çocukları.....	310
7. Galatların Dini, Druidizm ve Galatya Eyaleti Kültürleri.....	313
8. İmparatorluk Kültü.....	323
9. Yahudiler ve Hıristiyanlar.....	326
10. Etnik Yapı.....	327
11. Tahıl Üretimi.....	333
12. Üzüm Bağcılığı ve Şarap.....	335
13. Diğer Tarım Ürünleri ve Meyveler.....	336
14. Yün ve Dokuma Endüstrisi.....	337
15. Hayvancılık.....	340
16. Madenler.....	341
17. Seramik.....	342
18. Ticaret Merkezleri (=Emporionlar).....	343
19. Vergi.....	344

KISALTMALAR.....	347
-------------------------	------------

HARİTALAR

Harita 1: Yollar	357
Harita 2: Yerleşim Birimleri.....	358
Harita 3: Galatya Eyaleti.....	359
Harita 4: Batı Anadolu'da Galat Boyları ve Onların Saldırısına Uğrayan Kentler	360

RESİMLER

Resim 1: Yaralı Galat.....	361
Resim 2: Eşiyle Birlikte İntihar Eden Galat	361
Resim 3: İntihar Eden Galat (Yüzü ve Kılıcı)	362
Resim 4: Yaşlı Galat.....	362
Resim 5: Pergamon'daki Galat Heykel Grubu.....	363

DİZİN	365
--------------------	-----

ÖNSÖZ

İ.Ö. 278/7 yılında Anadolu'yu istila eden Galatlar ile Anadolu'da onların adıyla anılan ülkenin yani Galatya Eyaleti çalışmalarının tarihi oldukça eskidir. İlk yayınlar Latince kaleme alınmış olan doktora çalışmalarıdır. Bunlardan ilki Hoffmann tarafından *Dissertatio de Galatia* adıyla 1726 yılında hazırlanmıştır. 1867 yılında yayınlanmış olan G. Perrot'un tezi de *De Galatia Provincia Romana* adını taşımaktadır. 19. yüzyılda birçok gezginin dikkatini çeken Galatlar ve Galatya üzerine araştırmalar, 20. yüzyılda arkeolojik, epigrafik ve nümismatik araştırmaların artışına paralel olarak gelişti. Bu yüzyılda Galatların tarihini anlatan ilk değerli kitabı E. Stähelin yazdı. İlk baskısı 1907 yılında yapılan ve *Geschichte der Kleinasiatischen Galater* adını taşıyan bu kitabın yayınlanmasından sonra pek çok bilim adamı, araştırmalarını Anadolu'daki Galatlar ve Galatya tarihi üzerine yoğunlaştırdı ve makaleler yayınladı. Bu araştırmalardan hiçbirisi, yalnızca Anadolu'daki Galatları ve onların ülkesi Galatya'nın Roma dönemi tarihini konu alan bir kitap olarak bilim âlemine sunulmadı. Ancak S. Mitchell'in 1993 yılında yayınlanan ve Hellenistik dönemden Bizans dönemine kadar Anadolu'nun bin yıllık tarihini anlatan *Anatolia. Land, Man and Gods in Asia Minor* adlı iki ciltlik eserinin önemli bir bölümünü Galatlar ve Galatya tarihi oluşturdu. Ülkemizde ise, son yıllarda yapılan yüzey araştırmaları ve bu araştırmalara dayalı makaleler, araştırma raporları yüksek lisans tezleri dışında, Galatlar ve Galatya tarihine ilişkin ne bilimsel yayın yapılmış ne de Türkçe kaleme alınmış bir kitap yayınlanmıştır. Bu nedenle, kronolojik bakımdan İ.Ö. 280-İ.S. 284 yılları arasındaki dönemi kapsayan *Anadolu'daki Galatlar*

ve Galatya Tarihi adlı bu kitabımız, Türkiye’de Türkçe kaleme alınmış ilk eseri oluşturmaktadır.

Kitabın Giriş bölümü, okuyucunun “*Anadolu’yu istila eden Galatlar kimdi?*” şeklindeki sorusuna yanıt verecek şekilde kaleme alınmıştır. İlk üç bölüm Galatların Anadolu’yu istila etmiş olduğu tarihten, onların ve adlarıyla anılan ülkenin, yani Galatya’nın bir Roma valisinin yönetimine bağlı kılındığı İ.Ö. 25 yılına kadar olan dönemi kapsar. Dördüncü bölüm Romalı valilerce yönetilen Galatya Eyaleti’nin tarihidir. Ancak eyaletin idari, ekonomik ve etnik yapısı, yolları, güvenliği ve dini gibi konular, altıncı ve yedinci bölümlerde ele alındı. Galatların ve Galatya Eyaleti’nin yerleşim birimleri ve yollar, beşinci bölümde anlatılırken, Galatların sosyopolitik yapısı, inançları, gelenekleri ve Galat insanı ise yedinci bölümde konu edildi.

Dipnotta bir kez referans olarak kullandığımız kaynaklar için kısaltma kullanılmadı. Bu nedenle “*Kısaltmalar*” başlığı altında sunduğumuz bibliyografya, çalışmamızda yararlandığımız kaynakların tümü değildir. Dipnotlarda kısaltma kullanmadan anlaşılır şekilde vermeye çalıştığımız antik edebî eserler ile, epigrafik ve nümismatik kaynakları tanıtmaya yönelik ayrı bir bölüm de açmadık. Kitabı hacim olarak daha da büyütecek olan böyle bir bölüm açma gereksinimi duymamamızın bir diğer nedeni de Prof. Dr. B. İplikçioğlu’nun 1997 yılında, Türk Tarih Kurumu Yayınları arasında çıkan *Eski Batı Tarihi. I. Giriş Kaynaklar, Bibliyografya* adlı eseridir. Bu eserin 341-446. sayfaları antik tarihçiler, tarihe ışık tutan diğer antik yazarlar ve eserlerine ayrılmıştır.

Doktora çalışmamın başından beri beni teşvik eden, manevi desteğiyle beni cesaretlendiren, yardımlarını hiçbir zaman esirgememiş olan değerli hocam, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Ömer Çapar’a teşekkürü bir borç biliyorum. Ayrıca bu kitabın son müsveddesini okuyan ve yararlandığım değerli önerilerde bulunan Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Klasik Akeoloji Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi Prof. Dr. Ersin Doğer’e, Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü’nden Doç. Dr. Nevzat Kaya’ya, Tarih Bölümü’nden Yrd. Doç. Dr. Mehmet Ersa’nın

düzeltilmesindeki katkılarından dolayı Eskiçağ Dilleri ve Kùltürleri Bölümü Araştırma Görevlisi Pınar Özlem'e, haritaların çizimini yaparak, bunun için değerli zamanını ayıran Coğrafya Bölümü'nden Yrd. Doç. Dr. Şevket Işık'a, akademik çalışmalarımı önemseyerek manevi desteklerini hiç eksik etmeyen sevgili anneme ve babama, bu kitabın yazımı sırasında günlük yaşamın sıkıntılarına sabırla katlanan sevgili eşim Selma'ya, içten teşekkürlerimi sunuyorum. Ayrıca doktora çalışmalarına çok zaman ayırmak zorunda olduğum zamanda dünyaya gelmiş olan ve bu nedenle bugüne kadar gereğince ilgilenemediğim sevgili oğlum Berkhan'ı burada zevkle anıyorum.

Mehmet Ali Kaya

Haziran 2000-İzmir

GİRİŞ

Orta Avrupa'dan göç ederek İ.Ö. 4. ve 3. yüzyıllarda İtalya, Makedonya Thrake, Yunanistan ve Anadolu'yu istila etmiş olan savaşçı kavimler, Eskiçağ'ın Hellen ve Romalı yazarlarının eserlerinde üç değişik adla anıldılar: *Galatai* (=Galatlar), *Galli* (=Gall'ler) ve *Keltoi* (=Keltler). Onların ülkeleri de bu adlardan türetildikleri için *Galatia*, *Gallia* ve *Keltika* olmak üzere üç farklı adla tanındı. *Galli* (=Gall'ler), onların Romalılarca bilinen adlarıydı. Hellenler ise onları *Keltoi* (=Keltler) adıyla biliyorlardı. Strabon ve Diodoros'a göre, Hellenler onların tümüne *Keltoi*, Romalılar ise *Galatae* diyorlardı.¹ İ.S. 2. yüzyılda *Hellas'ın Tasvirisi* (=Periegesis tes Helledos) adlı eserin yazarı Pausanias'a göre ise hem Hellenler hem de Romalılar onların Anadolu'ya geçen grubuna Galatlar diyorlardı.² Galatlar, Galler ve Keltler arasında ırk bakımından ya da konuştukları dil açısından bir fark yoktu. Onlar Keltçe konuşan insanlardı. Ancak galiba Keltler ve Galatlar arasında yaşadıkları topraklar bakımından bir fark vardı. İ.Ö. 80-20 yılları arasında yaşayan ve *Tarihî Kütüphane* (=Bibliothèque Historique) adlı eseri yazan Diodoros'a göre Keltler, Gallia'nın (=Fransa) güneyinde Massilia'ya (=Marsilya) kadar kıyıda uzak kesimlerde, Alpler'in eteklerinde ve Pirene dağlarının doğusunda yaşıyorlardı. Keltika'nın kuzeyinde, Okeanos'un (=Biskay Körfezi) her iki kıyısında, Hyrkania Dağı boyunca Skythia'ya kadar olan bölgelerde oturanlara ise Galatlar deniliyordu.³ İ.Ö. 64-İ.S. 19 yılları arasında yaşamış olan coğrafya yazarı Strabon'a göre Keltler, ilk olarak Grumna Irmağı'nın Okeanos'a (=Biskay

1 Strabon, *Geographika* IV 1. 14; Diodoros, *Bibliothèque* V 32.1.

2 *Periegesis tes Helledos* I 4.1.

3 *Bibliothèque* V 32.1.

Körfezi'ne) döküldüğü yere yakın olan Narbo kenti civarında ortaya çıkmışlardır.⁴ İ.S. 150-235 yılları arasında yaşamış olan Roma tarihi yazarı Cassius Dio'ya göre Ren Nehri farklı isimler taşıyan kavimlerin sınırını oluşturuyordu. Ancak eskiden bu ırmağın her iki yanında oturanlara Keltler deniliyordu.⁵

Galatai, *Galli* ve *Keltoi* sözcüklerinin kökenine ilişkin tarihi açıdan dikkate değer hiçbir bilgi yoktur. Diodoros tarafından aktarılmış olan bir efsaneye göre, bir zamanlar Keltika'da hüküm sürmüş olan bir adamın akranlarından daha uzun boylu, daha güzel, daha çekici, ancak çok kibirli bir kızı varmış. Kendisine evlenme teklifinde bulunan tüm erkekleri, kendisinden üstün özellikleri olmadıkları gerekçesiyle, küçümseyerek reddediyormuş. Bir gün Hellenlerin mitolojik kahramanı, yarı tanrı Herakles, Keltika'yı ziyaret etmiş ve burada Alasia kentini kurmuş. Herakles'i görür görmez ona âşık olan bu kızın, onunla birleşmesinden bir oğlu olmuş ve ona *Galates* adını vermişler. *Galatai* (Galatlar) adı, büyüyüp güçlü bir hükümdar olan bu Galates'ten geliyormuş.⁶

1. GALATLARIN İLK YURLARI

Galatların ilk yurtlarının neresi olduğu konusunda Eskiçağ yazarlarının eserleri aydınlatıcı değildir. Çünkü onların ilk yurtlarını doğru olarak tanımlayamayacakları kadar geç tarihlerde

4 *Geographika* IV 1.14.

5 *Rhomaika* XXXIX 49.2.

6 *Bibliothèque* V 24.1-3. Galatların/Keltlerin Herakles ile ilişkilendirilmesi konusunda ayrıca bk. Parthenios, *Mihographi Graiki* 30; Ammianus Marcellinus, *Res Gestae* XV 9.6. İ.Ö. 3. yüzyılda yaşamış olan Kallimakhos'a (*Hymnos eis Delon* IV 171vd.) göre Galatlar, Titanların neslindendi. İ.Ö. 4 ve 3. yüzyıllarda yaşamış olan Timaios'a (FGrH 200; 566, 569) göre "Galatai adı, Kyklops Polyphemos'un bir nympha (=peri) olan *Galatea* ile birleşmesinden doğmuş olan Galatos'tan gelir. Ayrıca bu konuda bk. Appianus, *Illyrike*, 2. "Galatai" sözcüğünün "Galli" ve "Keltos" sözcüklerinin birleşmesinden ya da Hellence'de "yer" anlamına gelen "gai" dan veya horoz gibi çabuk kızan bir yapıya sahip olduklarından Hellence'de "horoz" anlamına gelen "gallos" sözcüğünden veya süt beyaz renginde tenleri olduğu için Hellence'de "süt" anlamına gelen "galaktos" sözcüğünden türemiş olabileceği konusunda bk. LEQUENNE 1979, 16; Eski İrlanda dilindeki sözcüklerle karşılaştırmalı filolojik yaklaşımlar ve antik eserlerdeki efsanevi bilgiler ve kaynaklar için bk. RANKIN 1987,1 vd., 81.

Resim 1: Yaralı (ölen) Galat

Resim 2: Eşiyle birlikte intihar eden Galat